

ПРОФЕСОР ВЕЛИЗАР ВЕЛКОВ □ УЧЕНИЯТ, ИЗСЛЕДОВАТЕЛЯТ НА ДРЕВНОСТТА

Иван Тодоров

Юбилейната конференция, посветена на 70-годишнината от рождението на професор Велизар Велков, се състоя пет години след неговата преждевременна кончина. Инициативата за нейното провеждане се роди и осъществи от Историческия факултет във Великотърновския университет "Св. св. Кирил и Методий". Участие в двудневните заседания взеха негови колеги, ученици – специалисти в областта на старата история, класическата филология, епиграфика и археология. В докладите на всички участници пряко или косвено присъстваха теми и проблеми, по които известният наш учен беше работил в продължение на повече от четиридесет години.

Велизар Велков започва своята кариера на археолог през 1949 г. с провеждането на археологически проучвания на територията на днешния град Созопол – античната елинска колония Аполония. По това време той е пред завършване на висше образование по класическа филология със специализация по стара история и археология в Софийския университет. Този пръв пряк досег с античната археология се оказва решаващ в неговата бъдеща работа. В следващите години от своята реализация на професионален археолог той участва в проучването на повече от 10 археологически обекта като научен ръководител, а на множество обекти – като научен консултант. Независимо от големия брой на обектите, проучени под научното ръководство на Велизар Велков, най-забележителни ще останат неговите изследвания на крепостта Чертиград – в Етрополския Балкан; на тракийския град Кабиле – до днешния град Ямбол; на римския град Рациария – в близост до днешния

Видин, на първите прояви на морската и подводна археология по днешното южно българско черноморско крайбрежие. За развитието на археологическата наука в България през последните 50 години неговото име ще се свързва със системното проучване на поселищния живот на Тракия през античността.

На тази тема са посветени и повечето от публикациите на Велизар Велков. Защитената дисертация на тема: “Градът и селото в Тракия и Дакия през IV – VI век” в 1954 г. стои в основата на повече от 90 сериозни научни изследвания – статии и доклади, монографии. Допълнени с многобройните материали в периодични издания – вестници, списания, проспекти, енциклопедии със справочен характер, рецензии и отзиви за публикации по темата, както и за проведени научни форуми – техният брой трудно би могъл да се установи. В тях се разглеждат най-широк кръг въпроси – от извороведско, етимологично и епиграфско естество; строителство, архитектура и развитие на художествените занаяти; социална, стопанска и икономическа характеристика; политическа роля и значение в общото историческо развитие на Балканския полуостров.

Неделима част от тези изследвания са и публикуваните от него епиграфски паметници – първокласен източник на информация за развитието не само на поселищния живот на Тракия, но и за нейната цялостна история. Техният брой надхвърля 60 сериозни научни труда. Почти всички те включват обнародване на няколко епиграфски паметника. Отличната филологическа подготовка на професор Велизар Велков му позволява с вещина да възстановява загубените части от надписите, с които работи, да коригира погрешните четения. Тази високо професионална работа щастливо се допълва с многобройните предварителни съобщения за открити епиграфски текстове в средствата за масово осведомяване. Под формата на информация със сензационен характер, интервю или просто разговор изтъкнатият наш епиграфист намираше начин да популяризира сред най-широката общественост резултатите от своята научна и изследователска работа. Международният авторитет на Велизар Велков и резултатите от неговата изследователска работа на епиграфист бяха по достойнство ценени на много-

бройните научни форуми по гръцка и латинска епиграфика, в които той вземаше участие или ръководеше тяхното провеждане.

Пряката работа с текста на епиграфския паметник не изчерпваше неговото внимание към непосредствения паметник на историческите събития. Усилията на професор Велков бяха с определена насоченост тези свидетелства на отминалите събития да се съхранят правилно, да бъдат успешно включени в музейните експозиции и да се запазят за поколенията при подходящи условия. Може би тук е редно да бъдат отбелязани неговата дейност като член на Международния съвет на музеите (ICOM) и председателството му на Националния съвет на музеите в България (от 1972 до 1987 г.). Едновременно с това той всячески полагаше грижи да популяризира работата на българските музеи и съхраняваните в тях експонати. Неговото ръководство и представяне на пътуващата изложба “Тракийското изкуство” във Виена 1975 г., в Берлин през 1977 г., в Делхи през 1981 г. надхвърляше рамките за популяризиране на българската култура в национален мащаб и я правеше достойно на международната културна и научна общественост.

В паметта на своите съвременници професор Велизар Велков завинаги ще остане със своите качества на университетски преподавател. Кариерата в това поприще той започва през 1955 г. като хоноруван асистент по стара история в Софийския университет. През 1970 г. той вече е професор по Стара история в историческия факултет на същия университет, а едновременно с това чете основния курс от лекции по дисциплината и във Великотърновския университет “Св. св. Кирил и Методий”. Успехът му на университетски преподавател има своите международни измерения. Професор Велизар Велков е чел лекции в най-реномирани европейски университети: Ленинград (Санкт-Петербург – 1970 г.); Будапеща (1976 г.); Фрибург и Женева (1978 г.); Хумболт университет – Берлин (1981 и 1985 г.); Бон и Хамбург (1982 г.); Виена (1983 г.); Рим (1984 г.) и т. н. Основните проблеми, които той представя в тези си международни изяви, са свързани с поселищната система в Тракия, с изворознанието за историята на древна Тракия, мястото и значението на провинциите Мизия и Тракия в пределите на Римската империя. Впрочем в количествени измерения това е и основният обем от научната

му продукция. Неговите публикации на теми, свързани с античната история на древна Тракия, са близо 100, а посветените на изворознанието са над 30. Те са публикувани в реномирани периодични издания на български език и останалите говорими европейски езици. Техният брой би могъл да нарасне твърде много, ако към тях се прибавят и многобройните статии и съобщения, освободени от тежестта на научния апарат, в които по най-достъпен начин се представя ранната история на българските земи.

Преподавателската работа на професор Велизар Велков не се изчерпва единствено и само с широката университетска аудитория. Пряко или косвено той има заслугата за формирането на цяло поколение музейни работници, университетски преподаватели, изследователи в научните институти. Под неговото научно ръководство са разработени над 10 дисертации, а на над 30 десертационни труда, защитени след 1973 г., е научен консултант и рецензент.

Общият обем на научната продукция на професор Велизар Велков за близо 45-годишната му работа като археолог, епиграфист, преводач, библиограф, преподавател по стара история и тракология надхвърля 800 заглавия. Вън от това число остават многобройните издания, съставени, редактирани или рецензирани от него. Несъмнено тези количествени измерения на изследователската и преподавателската му работа са респектиращи. Всъщност всички онези, които се събраха на четенията, посветени на годишнината от неговото рождение през месец май 1998 г. във Велико-търновския университет, дойдоха от уважение и преклонение към паметта на учения, изследователя на древността, добрия приятел професор Велизар Велков.